

Jessica Hausner, 38-letna scenaristka in režiserka avstrijske narodnosti, je s svojim tretjim filmom *Lurd* (Lourdes, 2009) očarala kritike in občinstvo letošnjih evropskih filmskih festivalov. Zgodba je postavljena v mestece Lurd na jugu Francije, ki je zaslovelo leta 1858, ko je bilo priča vrsti nenavadnih dogodkov. Enajstega februarja tega leta je takrat 14-letna Bernadette Soubirous med nabiranjem drv v jami Massabielle v okolici Lurda prvič zagledala žensko, ki jo je staršem opisala kot »majhno mlado gospo v beli obleki«. Njena sestra in prijateljica, ki sta bili z njo, nista videli ničesar. Gospa jo je prosila, naj jo dva tedna vsak dan obiskuje na istem kraju. Ob tem naj bi ji izrekla besede: »Obljubim, da te bom naredila srečno, a ne v tem svetu, ampak v prihodnjem.« Govorice o videnjih so dodobra razburkale majhen kraj, ki se je kmalu razdelil na dva tabora: na tiste, ki so Bernadette verjeli, in druge, ki so jo razglašali za noro. Vseeno je deklici ob vsakem obisku jame sledilo več radovednežev; ob šestem videnju okrog sto, ob zadnjih že več tisoč.

Posredovala je tudi policija, ki je Bernadette prepovedala nadaljnje odhode v Massabielle. Ni jih poslušala in po njenih besedah ji je bilo 25. februarja naročeno, naj v okolici jame najde izvir vode in iz njega pije. Tako se je tudi zgodilo. Okoli tristo prisotnih meščanov je novico o dogodku hitro razširilo in k izviru so začeli prihajati številni romarji iz vse Francije. Kmalu so na dan prišle prve novice o čudežnih ozdravljenjih nekaterih, ki so vodo pili in se v njej kopali.

Gospa naj bi po deklici naročila duhovnikom, da na kraju videnj zgradijo cerkev. Lurški duhovnik je pred izpolnitvijo te zahteve želel, da se gospa predstavi. Pri petnajstem obisku jame je bilo ob Bernadette že osem tisoč ljudi. Naslednjič je deklica zatrdila, da ji je gospa odgovorila na duhovnikovo vprašanje o njeni identiteti. Rekla naj bi: »Jaz sem brezmadežno spočetje.« Bernadette naj ne bi takrat o tej teološki doktrini vedela ničesar.

Državne oblasti so kmalu zatem ukazale, naj se območje zagradi; dostop do jame in izvira je bil strogo prepovedan. Pod vse večjimi pritiski javnosti pa je 4. oktobra 1858 Napoleon III.

Čudežna ambivalenca čudeža

izdal odlok, s katerim je prepoved preklinal in ponovno omogočil dostop do področja, ki je v kratkem času postalo eno izmed največjih romarskih središč na svetu. Ocenjujejo, da ga je do sedaj obiskalo že več kot 200 milijonov ljudi. Po zadnjih štetjih ga vsako leto obiše okoli 5 milijonov romarjev s celega sveta; številni izmed njih seveda z upanjem na čudežno ozdravljenje.

Film *Lurd* razkriva sodobni vsakdan tega mesteca in nas popelje na romarsko pot z glavno junakinjo, mlado in lepo Christine, ki je zaradi težkega primera multiple skleroze priklenjena na invalidski voziček. Igralka Sylvie Testud, ki se jo spomnimo po odlični upodobitvi Mômone, prijateljice Edith Piaf v filmu *Življenje v rožnatem* (*La môme*, 2007, Olivier Dahan), tudi tokrat blesti. Po nenadnem izboljšanju Christininega stanja, ki ga romarska skupina interpretira kot čudežno ozdravljenje, se začnejo prisotni na najrazličnejše načine spraševati o pomenu in smislu čudeža. Kaj je potrebno storiti za takšno milost? Po kakšnem ključu Bog izbira ozdravljene? Zakaj ona in ne kdo drug, kdo boljši?

V enem izmed številnih intervjujev, ki jih je režiserka Jessica Hausner dala, potem ko je na dunajskem Viennalu prejela nagrado za najboljši film, je izrecno poudarila, da se ji je ideja

Jessica Hausner: Lurd

Matic Kocijančič

za *Lurd* porodila iz dolgoletne želje posneti »film o čudežu«.¹

Filmu bi – kljub tej opazki – težko pripisali, da fenomen obravnava v njegovi celovitosti. Pravzaprav je v okviru verskih prepričanj težko obravnavati čudež *celovito* že zato, ker je s perspektive večine velikih svetovnih religij sama *celota* bivajočega čudež, od svojega nastanka pa vse do najmanjših partikularnosti. Hausnerjeva se vsekakor osredotoča na nekaj drugega, na posamične manifestacije »čudežnega«. Pri njih naj bi šlo za nekaj izjemnega, za naše pojme ne-umestljivega v običajni, na videz utečen red stvari; preseganje vsakodnevne »naravne« realnosti, ki v njej ne najde opore.

Stvari, ki na pogled ne delujejo čudežno, so videti, kot bi vzniknile iz reda vsakodnevnosti. Čudeži, nasprotno, nas zadenejo kot nekaj, kar vznikla *drugje*. Od drugod. V čudežnosti, ki ni prisotna.

Kaj torej pod pojmom čudeža natančneje razume avtorica filma? Pravi, da nanj gleda predvsem kot na »najzanimivejši aspekt krščanstva«, vere, v kateri je bila kot otrok vzgojena, a se je pozneje po svojih besedah od nje oddaljila. Krščanski čudež je po njenem mnenju »paradoks«, »prekinitev« in pogosto »vodi celo v smrt«.

Na vprašanje, ali je med filmskim procesom prišla do kakšnih novih stališč v zvezi s krščansko religioznostjo, je odgovorila, da jo je snemanje *Lurda* utrdilo v prepričanju, da »je Bog, če obstaja, krivičen.«² Podobno mnenje izražajo tudi ode *Lurdu* izpod peres skeptično naravnanih kritikov, ki v njem vidijo »subtilno subverzijo religioznega«.

Ob teh navedbah nas mora presenetiti odziv krščanske javnosti. Katoliški časniki namreč objavljajo navdušene kritike filma, cerkve organizirajo njegova javna predvajanja, mnogi romarji v osebnih odzivih izražajo pristnost upodobitve svojih lastnih izkušenj. Kaj se tu dogaja?

Kritiki so o filmu zapisali marsikaj, a najpogostejša opazka

se nanaša prav na spretno ambivalenco, v kateri film pušča obravnavani pojav. Celotna vsebina *Lurda* se vrti okoli suspenza, okrog nikoli dorečene pomenskosti, pa najsi gre za »poetiko duhovnosti« skozi prizmo »birokratske logike«, »možnost milosti« prek njenega »nasprotja«, za »versko satiro« ali »zgodbo o odrešenju«. Neizrečeno ozadje tega mnenja je dejstvo, da se tovrstni učinek filma skriva v njegovi ustrezni upodobitvi svojega objekta in da je torej ambivalenca prisotna v samem fenomenu. To priznava tudi sama avtorica, ki v intervjujih večkrat govori o »ambivalenci čudeža«.³

Kraj dogajanja je v tem pogledu izbran posrečeno. Lurd je množično zbirališče zapostavljenih, osamljenih in odrinjenih, ki jim daje romanje pogosto nov zagon pri spopadanju z vsakodnevnimi mukami; pristni – lahko bi rekli kar *usodni* – duhovnosti smo priče na vsakem koraku. Obenem pa gre za masovno turistično atrakcijo, v katero je vpeta veriga tržnih interesov, ki so se v poldrugem stoletju delovanja namnožili do te mere, da številni kritiki fenomen *Lurda* radi imenujejo kar »krščanski Disneyland«. Ali v *Lurdu* vidimo (od)rešilno bilko trpečih ali zgolj njihovo zlorabo v tržne namene, je odvisno od našega pogleda. Skozi leče filmske kamere je vidno oboje.

Lurd si je zato vredno ogledati že samo zaradi njegove recepcije. Kdaj smo nazadnje videli film, ki bi povsem eksplicitno govoril o religioznem vprašanju in bi ga posnel nekdo, ki ima sebe za nereligioznega, a bi požel navdušeno odobravanje tako vernikov kot neverujočih? V tem pogledu gre nedvomno za svojevrsten filmski dogodek. (Podobno je hvalevreden že odziv uprave *Lurda*, ki je kljub jasno izraženi kritičnosti avtorice do njene dejavnosti, dovolila snemanje na lokaciji sami in režiserki celo priskočila na pomoč; v namen filma so za več ur zaprli prostor za zunanje obiskovalce.)

Negativne opredelitve čudeža, ki jih lahko beremo v pogovorih z režiserko, sicer ne prodrejo v samo naracijo *Lurda*. Pravzaprav vanjo ne prodrejo nikakršne opredelitve. *Lurd* Jessica Hausner namreč ni film, ki bi pridigal, ampak film, ki prisluhne. In to je njegova največja odlika. Prisluhne tako pozorno, da njegova osnovna intenca, kakršnakoli je že bila, ob tem zbledi. Ostane podoba, ki prav v svoji nevsiljivosti dopušča upodobljenemu, da spregovori samo.

Spregovori seveda vsakomur na svoj način. Prav tako, kot vsakomur na svoj način spregovori čudež. Obenem pa ne gre za film, ki bi gledalce zgolj utrdil v njihovih vnaprejšnjih prepričanjih. *Lurd* namreč občinstvu ponuja možnost soočenja z razsežnostjo bivanja, ki je na sodobnem sekularnem Zahodu postala strogi tabu. Razsežnostjo bivanja, ki dejansko »vodi celo v smrt«. Tako ni odveč vprašanje, ali dandanes pred ogledom tovrstnega filma sploh imamo »vnaprejšnja prepričanja« o spektru vprašanj, ki jih odpira. V tem pogledu gre vsekakor za *pravi film ob pravem času*.

1 Birds Eye View; <http://bit.ly/9hKRRy>
2 Cineuropa.org; <http://bit.ly/aREjdc>

3 The Catholic Herald; <http://bit.ly/coc2gi>